

Oponentský posudek bakalářské práce Lucie Pojarové  
Mediální diskurz o zálohovaném výživném – kritická analýza diskurzu

Lucie Pojarová se ve své bakalářské práci zaměřuje na jazykové vyjádření diskurzivních makrostrategií podle diskurzivně-historického přístupu jednak v návrhu zákona o zálohovaném výživném, schváleném vládou České republiky dne 29. 3. 2017, a jeho doprovodných dokumentech (například důvodové zprávy), a jednak v bezprostředně následujících zprávách zveřejněných na internetových zpravodajských serverech veřejnoprávních (Český rozhlas, Česká televize) i soukromých (Novinky.cz, Iden.cz a Aktualne.cz). Cílem bakalářské práce je charakterizovat a porovnat nominace, predikace, argumentace, perspektivizace a intenzifikace jak v právních, tak v mediálních výstupech. Práce poukazuje zejména na rozdíly v prvních třech strategiích mezi právními a mediálními texty, na přechodový charakter důvodové zprávy k návrhu zákona a na přítomnost perspektivizace a intenzifikace v mediálních výstupech.

Bakalářská práce je z obsahového a formálního hlediska zpracována pečlivě a zřetelně se v ní odráží pozornost, kterou autorka zpracování výzkumu v daném rámci věnovala. V tomto ohledu rovnou předesílám, že práce je logicky vystavěna i strukturována a celkově dostojí požadavkům kladeným na závěrečné práce. Přesto lze mít k některým způsobům podání informací či zpracování jednotlivých částí připomínky či otázky:

1. V úvodu práce by bylo vhodné čtenáře, který se dosud nesetkal s kritickou analýzou diskurzu, ve třetím odstavci vybavit odkazem na některý z mnoha desítek textů o CDA vysvětlujících podstatu tohoto přístupu. Rovněž by v úvodu orientaci čtenáře v představeném výzkumu ulehčilo upřesnění, že předložená analýza bude kvalitativní (rovněž třetí odstavec).
2. Teoretická část práce zjevně usiluje o úspornost a popis jen toho nejdůležitějšího, co souvisí s částí empirickou, což je obecně prospěšná strategie. Nebyla podle mého soudu zcela funkční v následujících ohledech:
  - a. Není vysvětleno, proč byly do podkapitoly Základní teoretické pojmy (2.1) vybrány pouze termíny *matka samoživitelka* a *zálohované výživné* a nikoliv další, s nimiž se v právním i mediálním diskurzu pracuje. Termíny tohoto typu měly být zařazeny u sebe, v práci je mezi ně vložen termín jiného typu, totiž mediální diskurz. Popisu vlastností mediálního diskurzu v České republice se věnuje velké množství odborníků na mediální studia (viz např. členové Institutu komunikačních studií a žurnalistiky či CEMES na FSV UK), autorka při vymezení tohoto typu diskurzu necituje nikoho z nich. To je podle mě jednou z příčin, proč pak v této části na str. 10 čteme například to, že „[v] obecné rovině považujeme média za zdroj objektivních informací. V současné době je však mediální diskurz ovlivňován různými subjektivními faktory, které se podílejí na způsobu zprostředkování předávané informace a na podobě reprezentované reality“. Má smysl se ptát, k čemu odkazuje „obecná rovina“ a zda dříve nebyla média ovlivňována subjektivními faktory, tj. v čem je dnešní doba výjimečná. Prosím o vysvětlení volby množiny termínů při obhajobě včetně toho, proč nebyl charakterizován právní diskurz.
  - b. V rámci výkladů k CDA a specificky DHA na str. 11–15 mi připadá náležité upozornit na zvláštní formulaci „Texty mezi sebou mohou působit jako ideologické boje o dominanci a hegemonii“ (str. 12; kde není z formulace jasné, zda to tak skutečně CDA/DHA předpokládá, nebo naopak rozrušuje tuto představu, popřípadě jakou roli přisuzuje aktérům diskurzu); popis DHA je místy příliš stručný, takže jednak triangulace, s níž se v empirické části práce nijak explicitně nepracuje, je podle mého soudu pro čtenáře

nesrozumitelný, což vzhledem k analýze tolik nevdává (každopádně ale část 2.3.2 měla být více rozpracována a propojena s úvodem 2.3 a s 2.3.1, takto působí neústrojně, jako výčet o 4 bodech); rovněž část 2.3.3-2.3.5 by měla být propojena do ucelenějšího výkladu, z něž by bylo patrné, proč jsou právě uvedené strategie chápány jako hlavní diskurzivní strategie, co přesně označují a jak jsou realizovány (ideálně i s nějakými příklady). K tomu bych se ráda zeptala, co se označuje referenčními strategiemi u strategie predikace (str. 14), proč se při popisu jazykových vyjádření diskurzivních strategií (tamtéž) nepředpokládá užití určitého slovesného tvaru, které má také charakterizační rys vzhledem k reprezentaci daného aktéra či předmětu řeči v diskurzu, jak je myšlen výrok, že „[s]pecifickým případem predikace je použití kolokací“ (tamtéž), a nakonec co jsou „projevy váhání“ (str. 15; v koordinaci se slovesy mluvení působí neústrojně a neterminologicky).

3. Analyzovaný materiál je vhodně zvolen – je však nutné jej ve výkladu popsat přesněji, jednak z důvodu vstřícnosti vůči čtenáři, jednak z důvodu kontroly analytického postupu. Zejména by bylo užitečné v textu práce upřesnit: a) jaká poměrná část vzhledem k celku návrhu zákona a jeho důvodové zprávy byla zahrnuta do analýzy, tj. kolik bylo „pro tento výzkum relevantní“ (str. 16); podat souhrnný přehled toho, kolik mediálních textů bylo analyzováno, zda to byly výhradně texty zpravodajské, nikoliv komentáře (a proč), z jakého dne byly tyto texty zařazeny. Některé tyto informace je možné z podkapitol v analýze, popřípadě ze seznamu literatury vyčíst, i tak je to však nestandardně náročný způsob zjišťování základních informací o vzorku. Bylo by vhodné analyzované texty (přínejmenším mediální) v práci například v příloze uvést v plném znění.
4. K vlastní analýze předesílám, že diskurzivní analýza je obecně náročná, o adekvátnosti a dostatečnosti popisu konkrétních případových studií se vedou debaty v mezinárodních kruzích opakovaně, tudíž při posuzování takové analýzy na bakalářském stupni je vhodná adekvátní shovívavost. V tomto ohledu bylo zřejmé, že není možné ve vybraných textech analyzovat důsledně všechny makrostrategie a jejich jazykové vyjádření v úplnosti. Bylo by proto vhodné, aby se v práci lépe popsalo, které strategie budou popsány detailně a které selektivně (viz například legitimní omezení perspektivizace a intenzifikace na titulky zpráv). Takto čtenář očekává úplný popis všeho, čehož se mu v plné míře nedostává. Níže uvádíme množinu připomínek/dotazů, jež mohou být při obhajobě vysvětleny, uvedeny na pravou míru či doplněny.
  - U analýzy právních dokumentů to podle částí, které jsou v úryvcích podtrženy, vypadá, že se při popisu nominací autorka soustředila na první zmínky některých způsobů pojmenovávání subjektů zapojených do přiznávání zálohovaného výživného. Ve výkladu to však není specifikováno.
  - Není jasné, proč se v části 3.1 a 3.2 rovnou nepopisují všechny strategie, ale jen nominace, přestože ve výsledcích na str. 32n. jsou již popsány všechny.
  - Na základě čeho jsou strategie ve výsledcích na str. 32n. číslovány? Jsou ve výčtu uvedeny všechny nalezené predikace a argumentace?
  - Nejsou jasné metodické postupy při rozhodování o tom, zda je nějaký úsek textu pravým, či falešným argumentem – co například znamená, že výrok poslankyně TOP09 je označen jako topos/argument, viz např. str. 38?
  - Proč se v analýze nepoužívá termín topos v singuláru?
  - Stálo by za úvahu, že i zákonné úpravy pracují (třeba s nějak normalizovanou) perspektivizací, už jenom tím, jaké syntaktické konstrukce (perspektivy aktérů) volí. Tj. perspektiva v nich neabsentuje, ale je subtilnější (gramatikalizovanější) než například ve sledovaných mediálních textech.

- Čím konkrétně se ve zprávách iRozhlasu, ČT a Novinek intenzifikuje stát (str. 41)?
  - Obrazová dokumentace se – v rozporu s tvrzením v závěru práce na str. 43–44) – při analýze funkčně nevyužívá, jen se zmiňuje (viz např. „Titulek je doprovázen ilustrací otce s dítětem“ na str. 40), ani si k takové analýze autorka studiem literatury a teoretickou částí práce nevybudovala potřebné zázemí.
5. Seznam literatury bývá obvykle jinak strukturován. Jednak mají být samostatně vyčleněny analyzované texty – nyní jsou součástí Citované literatury. Jednak by měl být jasný status Prostudované literatury – v této kategorii je zařazena i práce Wodakové a Meyera (2009) či Prokopové et al. (2014), na něž se v textu odkazuje.

Výše uvedené dotazy a návrhy považuji za dílčí připomínky, zčásti dané tím, jak jsou informace v práci předkládány čtenáři, zčásti je chápu jako podněty pro další precizaci jak analytické metody, tak jejího uplatnění na dané téma. Přes tyto připomínky přináší analýza cenné postřehy zejména v oblasti mediální reprezentace právních norem procházejících schvalovacím procesem.

Po jazykové a pravopisné stránce práce je práce zpracována pečlivě, pravopisné chyby jsou ojedinělé, nevyskytují se opakované pravopisné nedostatky stejného typu (jsou vyznačeny ve výtisku práce). Upozornila bych jen na dvě pravidelně se opakující věci: a) ve zvolené citační normě je obvyklé spoluautory uvádět pomocí pomlčky oddělené mezerami, tj. nikoliv Wodak–Meyer (str. 12) apod., b) citace v rozsahu maximálně jedné věty integrované do výkladu se zakončují uvozovkou a pak až tečkou za souvětím, v němž jsou integrovány, viz např. str. 11. Z formulačního a stylistického hlediska by si ještě jednu editační fázi zasloužily teoretické pasáže vycházející ze zahraniční odborné literatury (viz např. *jazykové chování určité sociální relevance, výzkum je zacílený k sociální ... praxi, je jejich vyjádření ... polehčováno* (str. 12–14).

Předložená bakalářská práce - splňuje požadavky kladené na závěrečné práce na tomto stupni studia, a proto ji doporučuji k obhajobě s navrhovaným hodnocením velmi dobře.

V Praze dne 5. 6. 2018

Mgr. Eva Lehečková, Ph.D.